

De laatste jaren komt Hongarije regelmatig in het nieuws met berichten over intolerantie, haat en uitsluiting. De overheid treedt hard op tegen migranten, weigert vluchtelingen op te nemen, holt de democratie, de rechtsstaat en de vrije pers uit, volgt een eng-nationalistische koers en maakt graag gebruik van (de) onderbuikgevoelens van de bevolking. Wat minder vaak voorkomt in de media, zijn de stemmen in Hongarije die deze verschijnselen kritisch beschouwen. In de literatuur zien we dat bij uitstek: veel, zo niet alle Hongaarse schrijvers van niveau reflecteren op identiteit en de omgang met de Ander en spreken zich uit voor compassie en solidariteit. Onderstaand artikel is het voorwoord bij de bundel **Waar woont de haat?** Dit voorwoord is geschreven door **Mari Alföldy**, tevens de samensteller van de bundel.

Kritische stemmen uit de Hongaarse literatuur

De laatste jaren komt Hongarije regelmatig in het nieuws met berichten over intolerantie, haat en uitsluiting. De overheid treedt hard op tegen migranten, weigert vluchtelingen op te nemen, holt de democratie, de rechtsstaat en de vrije pers uit, volgt een eng-nationalistische koers en maakt graag gebruik van (de) onderbuikgevoelens van de bevolking. Wat minder vaak voorkomt in de media, zijn de stemmen in Hongarije die deze verschijnselen kritisch beschouwen. In de literatuur zien we dat bij uitstek: veel, zo niet alle Hongaarse schrijvers van niveau reflecteren op identiteit en de omgang met de Ander en spreken zich uit voor compassie en solidariteit.

Als literair vertaler Hongaars-Nederlands probeer ik niet alleen de actualiteiten in het land te volgen maar ook de hedendaagse literatuur. Al een tijdje liep ik met het plan rond om een bundel samen te stellen met teksten die de Nederlandse lezer dit andere Hongarije zouden laten zien en tegelijk uiteraard ook óns een spiegel zouden voorhouden. We zien immers dat dezelfde discussies en sentimenten in de hele wereld steeds meer op de voorgrond treden, ook in Nederland. Stellingname van kritische intellectuelen is aan alle kanten hard nodig. Het idee werd enthousiast opgepakt door een groep literair vertalers Hongaars, Jannet Bosselaar, Rebekka Hermán-Mostert, Antje Koelewijn, Ineke Molenkamp, Frans van Nes, Cora-Lisa Sütő, Rob Visser en Rogier van der Wal. **Pensum van Iván Bächer, Wat ervan**

komt als je 'zigeuner' naar iemand roept van **Lajos Parti Nagy** en het essay **Over niets, over alles** van **Péter Esterházy** zijn collectief vertaald in het kader van een workshop, de andere teksten werden door de vertalers gekozen uit de voorselectie die ik samen met mijn echtgenoot, literatuurwetenschapper en vertaler Hongaars-Russisch **Viacheslav Sereda** had gemaakt. Ook lazen de vertalers over en weer elkaars werk. Aan de selectie zijn nog drie eerder vertaalde stukken toegevoegd die op het internet of in een bundel hebben gestaan maar niet meer of moeilijk toegankelijk zijn, terwijl ze uitstekend bij onze thematiek pasten, waaronder **Arbeidsliederen** van **Péter Nádas** in de vertaling van **Henry Kammer**. Tot onze grote blijdschap hebben wij uitgever **Jurgen Maas** bereid gevonden om ons idee in een professionele vorm te gieten.

De 21 verhalen en essays zijn afkomstig van de crème de la crème van de Hongaarse literatuur. Sommige auteurs behoeven geen introductie in Nederland, zoals **György Konrád** of **László Krasznahorkai**, van **Péter Esterházy**, **Péter Nádas** en **György Dragomán** zijn ook werken in het Nederlands vertaald, evenals poëzie van **Krisztina Tóth** en **Ádám Nádasdy**, maar een aantal andere, minder bekende en vaak jongere schrijvers heeft eveneens interessante bijdragen geleverd. De gekozen teksten behandelen de omgang met minderheden en achtergestelde groepen, onderzoeken de Hongaarse identiteit en bespreken historische ervaringen, in de eerste

plaats de Jodenvervolgung. Er zitten essays bij die concreet reageren op de actualiteit, zoals die van **Ákos Szilágyi** en **Gergely Péterfy** op de wet over de daklozen uit 2018 respectievelijk op de vluchtelingencrisis van 2015, waarin de auteurs ook de politieke controverse niet schuwen. Anderen reflecteren met essayistische middelen op algemenere kwesties als de Hongaarse identiteit of racisme. Dat zien we in de bijdragen van de twee grootheden van de Hongaarse literatuur van de laatste decennia, **Péter Esterházy** en **Péter Nádas**. Maar voor het grootste deel bestaat de bundel uit fictie: verhalen die ieder op hun eigen manier de lezer aan het denken zetten. Alles samen wordt het een caleidoscopisch geheel waarin de lezer op allerlei doorkijkjes en kruisverwijzingen kan stuiten. De titel **Waar woont de haat?** is ontleend aan het gelijknamige verhaal van **Krisztián Grecsó**. De bekende schrijver was mentor bij een literaire wedstrijd voor middelbare scholieren in 2015, die deel uitmaakte van een campagne tegen racisme, waarbij hij als voorbeeld dit verhaal schreef.

De teksten zijn in drie groepen onderverdeeld. In deel I gaat het over de Hongaarse identiteit en de historische omgang met De Ander. De vorig jaar overleden **György Konrád**, in Nederland een van de bekendste Hongaarse schrijvers, opent de rij met een essay, oorspronkelijk een rede, gehouden voor een Duits publiek, waarin hij zijn eigen identiteit onderzoekt, die bepaald is door de Hongaarse cultuur maar ook door zijn ervaringen als Jood tijdens de Holocaust. De volgende bijdragen houden zich bezig met die historische ervaring, de uitsluiting, verne-

dering en uitroeiing van 600.000 Hongaarse burgers, een trauma dat ondanks alles wat erover geschreven is, nog lang niet goed verwerkt is. Het verhaal van **Iván Bächer** tekent aan de hand van lotgevallen van de schrijver **Sándor Hunyady** de sfeer van de literaire wereld in 1941, toen de joden nog niet naar de gaskamers werden gestuurd, maar wel uit de maatschappij waren verstoten. **1945** van **Gábor T. Szántó** geeft een schrijnend beeld van een Hongaars dorp, waar in het genoemde jaar tot paniek van de inwoners twee joden terugkeren - schitterend verfilmd in **Homecoming** van **Ferenc Török**, ook gedraaid in Nederlandse bioscopen. **Gábor Zoltán** heeft een belangrijke bijdrage geleverd tot de 'Vergangenheitsbewältigung': in zijn gruwelijke roman **Orgie**, gebaseerd op archiefmateriaal, beschrijft hij de wrede heden van de pijlkruisvaarders, de Hongaarse extreem-nationalisten die tijdens hun schrikbewind vanaf oktober 1944 duizenden joden martelden en vermoordden; in het hier opgenomen essay reflecteert hij op zijn ervaringen die hem tot het schrijven van het boek hebben gebracht. Een van de oudere teksten is het essay uit 1992 van de in 2016 tragisch vroeg overleden **Péter Esterházy**, die echter niets van zijn actualiteit heeft verloren: in zijn essayistiek stelde de telg van de oude adellijke familie de Hongaren gewetensvragen, in dit geval wie de Hongaren zijn en waarom ze zijn zoals ze zijn. **Aliz Mosonyi** behandelde dezelfde vraag op een luchtiger manier in haar Hongaarse sprookjes, die deel I met een knipoog afsluiten.

Deel II bevat bijdragen over tolerantie en intolerantie, haten en gehaat worden. Een tot optimisme stemmend verhaal van de algemeen als grootste levende Hongaarse auteur beschouwde **Péter Nádas** gaat over verklieden met vastgeroeste overtuigingen die ze toch bereid zijn te herzien. Een andere bekende Hongaarse schrijver is **György Spiró**, wiens verhaal over burens tijdens de Joegoslavische oorlog algemene geldigheid bezit. Over de achtergrond van de tekst van **Krisztián Grecsó** is hierboven al gesproken. **György Dragomán** en **András Gerevich** beschrijven beiden hun eigen jeugdervaringen waarbij ze zelf de Ander waren: **Dragomán** moest als puber zijn geboortestad, het ooit Hongaarse **Marosvásárhely**/Tirgu Mures in Roemenië verruilen voor het Hongaarse **Szombathely** en **Gerevich** groeide gedeeltelijk op in Ierland. Het verhaal van **Lajos Parti Nagy** gaat over het algemene beeld van zigeuners maar ook over het recht van de sterkste, de basis van alle geweld – dat hij in het buitenland minder bekend is, valt enigszins te begrijpen, aangezien zijn werk is één

groot spel met de taal is; ook deze tekst was voor het vertalerscollectief een harde noot om te kraken. Dit deel wordt afgesloten met een andere grote naam: **László Krasznahorkai**, 'de meester van de apocalyps', die zich hier richt op de angstaanjagende dreiging die van binnenuit blijkt te komen.

In deel III hebben wij teksten samengebracht waarin de schrijvers reflecteren op de omgang met verschillende minderheden, achtergestelde en kwetsbare groepen in het land. **Ádám Nádasdy**, overigens een belangrijk dichter en vertaler van o.a. Shakespeare en Dante, schrijft vaak over het leven als homo-seksueel in Hongarije. **Krisztina Tóth** weet op indringende wijze haar ontzetting over de reactie van delen van de bevolking op de vluchtelingencrisis van 2015 te verwoorden. **Kriszta Bódis** houdt zich naast haar schrijverschap ook bezig met sociaal werk onder de allerarmste Roma en zij beschrijft hun leven in haar roman **Harde boter**, waarvan hier een fragment is opgenomen. Met enige ironie laat **Tibor Keresztury** de wijdverbreide haat tegen zigeuners zien (niet alle groepen zigeuners spreken de taal waaruit het als politiek correct beschouwde woord Roma afkomstig is, dus niet alle zigeuners vinden de naam op zichzelf van toepassing, daarom gebruiken wij dit ook niet consequent). Huiselijk geweld tegen vrouwen is een groot probleem in Hongarije dat **Virág Erdős** in een harde tekst aan de kaak stelt, die zij in de mond legt van een vrouw die door alle mannen in haar leven wordt mishandeld en misbruikt. **Gergely Péterfy** neemt als publicist vaak fel stelling tegen de politiek van de regering, zo ook in zijn stuk over de campagne tegen migranten. Iets dergelijks doet **Ákos Szilágyi** met betrekking tot de wet uit 2018 die het wonen op straat verbiedt. De bundel wordt afgesloten met weer een stuk fictie: het indrukwekkende verhaal over de verstandelijk beperkte **Géza** van de hand van **János Háty**.

Ik ben erg blij dat dit project gerealiseerd is. Daarvoor ben ik aan veel mensen dank verschuldigd: in de eerste plaats de auteurs voor hun mooie teksten die ze belangeloos afstonden, de vertalers voor hun enthousiasme en hun zorgvuldige, creatieve en eveneens belangeloze werk alsmede **Henry Kammer** voor de rechten van zijn eerdere vertaling, **Ineke Molenkamp** voor het kritisch doorlezen van alle teksten en haar waardevolle suggesties, uitgever **Jurgen Maas** voor de moedige stap om deze bundel onder zijn hoede te nemen, de goede samenwerking en de professionele verzorging, **Gabriella Csozó** en de Stichting Gemeenschap **Ferencváros** voor de omslagfoto en last but not least

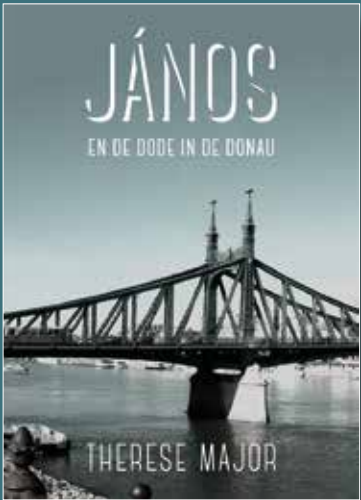
mijn echtgenoot **Viacheslav Sereda**, die een grote rol heeft gespeeld bij de keuze van de verhalen en mij gedurende het hele traject van advies heeft gediend. ■

Mari Alföldy

Onder de titel **Hongaarse stemmen is/ wordt in de Amsterdamse Balie op 25 oktober een speciale Nederlandstalig evenement gehouden rond het boek Waar woont de haat?** Tevens is er een herdenking van schrijver **György Konrád** door oud-Hongarije-correspondent **Michel Maas**, schrijfster **Lieve Joris** en **Mari Alföldy**, vertaler en organisator van de maandelijkse **Hongaarse Salon in Amsterdam**. Verscheidene vertalers die meewerkten aan het boek, zullen voorlezen. Van het evenement wordt een live-stream gemaakt die ook na afloop beschikbaar zal zijn. U vindt de link binnenkort op onze website www.mostmagyarul.nl en in onze Facebookgroep(en). ■

János en de dode in de Donau door Thérèse Major

János vertrekt in zijn Golfje naar het Balatonmeer in Hongarije. In Zuid-Duitsland laat zijn auto hem echter in de steek. Gelukkig kan hij met een Hongaarse familie meeliften tot Boedapest. Daar redt hij een man uit de Donau. Helaas heeft de drenkeling een strop om zijn nek en leeft niet meer. De politie is meteen ter plekke en wijst János aan als moordverdachte. Hij wordt vastgezet en onder toezicht geplaatst. Hoe bewijst János zijn onschuld? Wie is de dode in de Donau? Wat is er gebeurd?

Een verrassende detective met een vleugje historie in het Boedapest van nu!
ISBN 978-94-927-8218-0 NUR 301
€ 15, exclusief verzendkosten
Te bestellen via de boekhandel en/of Uitgeverij M.BOOX